

Een Nationale Investeringsbank die kan leveren wat nodig is

Het nieuwe regeerprogram zal staan of vallen bij een beter functionerende rijksoverheid met adequate financiële middelen. Om dat mogelijk te maken kan een Nationale Investeringsbank (NIB) het verschil maken. Maar dan is substantieel meer nodig dan de combinatie van InvestNL en InvestInternational plus wat extra middelen.

De meeste politieke partijen kondigen in hun verkiezingsprogramma de komst van een NIB aan. De urgentie vloeit voort niet alleen uit tekortkomingen in de private financiering van (de opschaling van) Nederlandse ondernemingen in binnen- en buitenland. Ook de financiering van investeringen in verband met transities schiet, publiek én privaat, tekort. Versnippering van overheidsfondsen en financieringsregelingen van departementen en gebrek aan professionaliteit leveren voor private financiers een ondoorzichtig, inefficiënt en onbegaanbaar geheel op. Daardoor ontbreken de mogelijkheden om grootschalig in te stappen en om projecten te realiseren die voor Nederland essentieel zijn. Het nationale spaaroverschot wordt niet voor investeringen in de toekomst van Nederland aangewend, maar buiten Nederland belegd.

Nederland staat voor grote opgaven ter versterking van het verdienvermogen én het realiseren van grote transities. De rijksoverheid ontbeert een uitvoeringsorganisatie om de financiering daarvan te realiseren. Daardoor gebeurt er (met de beste bedoelingen) van alles vanuit beleidsdepartementen, *ad hoc* en zonder de vereiste schaal en professionaliteit. Voor beide opgaven kan een NIB¹ het verschil maken – als een professionele partner met slagkracht, financiële discipline en op afstand van de overheid. Met deze schakel tussen publiek en privaat kan de rijksbegroting worden bevrijd van het overmatig beroep op subsidiëring van investeringen. Zo kunnen investeringen worden terugverdiend, in plaats van altijd maar weer de rekening bij de belastingbetaler te leggen. De NIB mobiliseert privaat kapitaal en bevrijdt de rijksoverheid van gebrek aan ruimte binnen het (overwegend consumptieve) uitgavenkader van de rijksbegroting. Zonder NIB doet de rijksoverheid Nederland tekort, in tegenstelling tot omringende landen als Frankrijk en Duitsland.

Nodig bij kabinetsformatie

- a) **Oprichting** van een brede, wendbare NIB. Zonder huidige versplintering en inefficiëntie, met financiële discipline, als professionele counterpart voor private investeerders en de Europese Investeringsbank.
- b) **Inzet** van de NIB voor versterking van verdienvermogen (in lijn met rapport Wennink) én voor de grote maatschappelijke transitie-opgaven (klimaat en energie, defensie en veiligheid, agrifood en gezondheid, fysieke omgeving, digitalisering en AI).
- c) **Kapitaalstorting** stapsgewijs tot 10 miljard om financiering van 100 miljard mogelijk te maken, en een veelvoud door private cofinanciering.
- d) **Project** met Task Force om z.s.m. te komen tot oprichting van Holding Nationale Investeringsbank gevolgd door volledige conversie naar nieuwe organisatie (centrale functies en business units waaronder InvestNL/InvestInternational) binnen 2 jaar.

1. Scope: breed met flexibiliteit en discipline

De scope van de instelling moet voldoende breed zijn voor dit taakveld, én flexibel om snel te kunnen inspelen op nieuwe uitdagingen. Met een scherpe focus op markt- en transitiefalen, en discipline om

¹ De NIB is geen normale bank met een bankvergunning (in dit opzicht is het geen bank) maar (net als de Duitse counterpart KfW) een bij wet ingestelde instelling onder toegespitst toezicht van DNB en AFM.

telkens waar mogelijk terug te treden voor de markt. In het versnipperde financieringslandschap van de rijksoverheid gebeurt het laatste nagenoeg niet. De nieuwe instelling biedt toegevoegde waarde door professionaliteit en gebundelde expertise, gunstige financiële voorwaarden met een centraal georganiseerd kapitaalmarktberoep, coördinatie van publieke en private partijen met mobilisatie van privaat kapitaal, bewaking van samenhang in investeringsprogramma's, maatwerk bij inzet van financiële instrumenten (participaties, leningen, projectfinanciering en garanties). Dit is – anders dan nu – zuinig omgaan met belastingmiddelen.

Om dit te kunnen waarmaken staat de NIB op afstand van de overheid, met een niet marktconform maar wel voldoende positief rendement om de 'eigen broek op te houden'. Afstand tot de overheid is essentieel voor gezag in de markt en geloofwaardigheid als partner voor externe partijen in cofinanciering van risicovolle langlopende projecten. Het 'ophouden van de eigen broek' dient de belastingbetaler, en maakt mogelijk dat de instelling financiert buiten EMU-schuld en EMU-tekort.

De NIB heeft een missie vanuit het publieke belang, en moet departementen helpen de investeringen voor hun maatschappelijke opgaven te mobiliseren. De komende jaren kan de NIB voor een tweetal categorieën aan opgaven van betekenis zijn:

- a) De financiering van investeringen voor een nationale investeringsagenda voor het verdienvermogen zoals opgesteld door onafhankelijk adviseur Peter Wennink.
- b) De financiering van investeringen op transitie-opgaven.

2. Organisatie en governance

Om deze prestatie te kunnen leveren is een professionele financiële organisatie nodig. Centrale functionele units zorgen voor ALM & Treasury (balansbeheer en kapitaalmarktberoep); risicomangement; onderzoek en ontwikkeling (bedrijfs- en sector kennis, financial structuring); internationaal (relatie EIB en overheidsbanken andere landen); corporate services (secretariaat, legal, compliance); communicatie. Business units zetten zich in voor:

Versterking van verdienvermogen

- *Risicodragende ondernemings- en exportfinanciering*
 - ➔ Start- en doorgroe scale-ups – met behoud van het essentiële, fijnmazige netwerk van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) dicht op de praktijk.

Maatschappelijke transitie-opgaven

- *Energie- en grondstoffentransitie*
 - ➔ Duurzame energieproductie, SMR's, Waterstof- en CO2-infrastructuur, Tunnels voor pijpleidingen, Bedrijfsinvesteringen in decarbonisatie, Warmtenetten, Verduurzaming maatschappelijk vastgoed, Kritieke grondstoffen
- *Transitie Landbouw en Natuur, AgriFood & Gezondheid*
 - ➔ Biotechnologie voor veredeling, nieuwe ingrediënten, Robotics, AI en Nanotech voor Land- en Tuinbouw, Medtech
- *Defensie en veiligheid*
 - ➔ Innovaties in defensie en veiligheid met opbouw Defensie-industrie voor behoud van soevereiniteit
- *Fysieke Omgeving, Maritiem en (drink)watervoorziening*
 - ➔ Mobiliteitsinfrastructuur (op basis van DBFM, tol), ZuidAsDok, Havens en Rijksrederij, Hoogwaterbeschermingsprogramma, Drinkwatervoorziening (infra en zuivering)
- *Digitale, AI- en Industriële Transitie (Sleuteltechnologieën)*
 - ➔ Deze is relevant als basis voor elk van de voorgaande transities (AI-Gigafabriek, ChipNL-programma, Robotica, Quantum, Photon, Slimme Materialen)

In de governance wordt de afstand tot de overheid verankerd, met balans tussen de missie in het publieke belang en de onafhankelijkheid van een professioneel bestuurd financiële instelling waar de overheid geen stem heeft in bedrijfsbesluiten. Naast een professioneel gerecruteerd bestuur vergt dat een zware raad van commissarissen met, net als bij instellingen zoals DNB en AFM, een zorgvuldige rolverdeling in verhouding tot de voor de NIB als geheel verantwoordelijke minister van Financiën. Het is de minister van Financiën die voor de instelling als geheel verantwoording aflegt aan het parlement.

Betrokkenheid van vakdepartementen bij de NIB als geheel wordt verankerd in de vorm van een belanghebbendenorgaan. De betrokkenheid bij hun business units bestaat uit de klantrelatie (gerichte opdrachten aan de NIB) en waar zinvol een gedifferentieerde governance (dochter met eigen governance en rol voor departement). Dit net zoals in Duitsland de positie van KfW Capital en KfW DEG (de evenknieën van resp. Invest-NL en FMO) binnen de KfW groep.

3. Verdere aanpak

Voor een NIB van dit kaliber is meer nodig dan fuseren en doorontwikkelen van InvestNL/InvestInternational. Die combinatie zal de nucleus zijn voor de eerstgenoemde business unit (bedrijfsfinanciering i.s.m. de ROMs). Maar een instelling zoals in Frankrijk en Duitsland kent daarnaast volwaardige pilaren voor grootschalige projectfinanciering op de genoemde terreinen alsmede de centraal in te richten typische bankcapaciteiten en topkwaliteit inhoudelijke domeinkennis.

De urgentie waarmee de economische realiteit en de maatschappelijk transitieopgaven Nederland nu confronteren maakt dat een geleidelijke, middellange termijn ingroei geen optie (meer) is. De energie moet gericht worden op inrichting van een volwaardige instelling die z.s.m. opgewassen is voor haar taak en zich kan meten met vergelijkbare instellingen elders.

De **Task Force “Nationale Investeringsbank”** samengesteld uit deskundigen uit de markt voert dit uit in opdracht van het kabinet. De integratie van InvestNL en InvestInternational wordt ingepast binnen een breder projectplan. Twee stadia worden onderscheiden:

1. Oprichting holding (4-6 maanden). De minister van Financiën creëert een holding waarin het staatsaandeel in de deelnemende overheidsbanken en -fondsen wordt thuisgebracht. De holding heeft als taak de nationale investeringsbank te ontwikkelen door integratie in groepsverband van bestaande partijen en doorontwikkeling door toevoeging van nieuwe activiteiten. De werving van bestuur en RvC vindt plaats op basis van functieprofielen. Net als bij andere financiële instellingen worden bestuurders en commissarissen door DNB/AFM op geschiktheid getoetst.
2. Volledige conversie naar nieuw model (14-18 maanden). Dit gebeurt onder leiding van het bestuur (onder toezicht van de RvC) van de holding.

De Task Force bereidt in het eerste stadium de besluitvorming voor tot oprichting van de holding en de verdere structurele inrichting van de bank. In het stadium daarna kan het bestuur van de holding de conversie voor haar rekening nemen.